

Oscar DIAZ FOUCES
Universitat de Vigo

The abstract can be found at the end of the article.
Resumen al final del artículo.

INTRODUCCIÓ

D'acord amb l'ús que en fan els treballs de l'especialitat, dissenyem amb l'etiqueta de *mediadors lingüístics* el col·lectiu professional que es dedica a la traducció i la interpretació, en totes les seves varietats (traducció literària, científicotècnica, de guions audiovisuals; interpretació consecutiva, simultània, d'enllaç), i anomenem *mediació lingüística* el conjunt d'aquestes pràctiques professionals. D'una manera més matisada, hi podem incloure també diverses activitats relacionades amb les anteriors, com la revisió, el doblatge o la correcció d'estil.

Un cop feta aquesta precisió terminològica, podem passar a constatar que el paper dels mediadors lingüístics sembla haver estat deixat de banda, de manera gairebé absoluta, a la immensa majoria dels treballs que s'ocupen de la planificació lingüística. Només cal donar un cop d'ull a l'índex d'alguna de les publicacions especialitzades, per corroborar aquesta afirmació inicial.

Val a dir que l'absència dels mediadors en la literatura sobre planificació lingüística no és pas un fenomen aïllat. En realitat, si alguna cosa ha caracteritzat tradicionalment la feina d'aquest col·lectiu professional, és, sens dubte, la manera com ha estat obviada, com se n'ha silenciada la presència i, allò que és més interessant, com han estat desenvolupats mecanismes per legitimar aquesta absència. Penseu en la quantitat de tòpics que l'envolten, i que s'expressen a través de judicis de valor com ara «el millor traductor és aquell que passa desapercebut» —o «aquell que no es fa notar»—, «la creativitat correspon a l'autor, i no pas al traductor», etc. Des dels estudis de

traducció,¹ L. Venuti (1995) ha examinat amb deteniment totes aquestes qüestions, relacionades amb allò que ell mateix anomena la *invisibilitat del traductor*, contra la qual s'haurien revoltat algunes pràctiques recents d'inspiració postestructuralista, com les anomenades *traducció feminista* i *traducció postcolonial*. No és pas aquest, però (i malgrat el seu innegable interès), el tema que ací volem tractar.

Tornem un cop més, doncs, a la planificació lingüística. Segons l'opinió més habitual, els programes que la desenvolupen són dimensions explícites dels (macro)processos decisionals que acostumem a identificar amb el nom de *polítiques lingüístiques*. Ara no ens interessarem per aquelles que han estat dissenyades o implementades per actors de l'àmbit privat, individuals o col·lectius (i que associem amb l'*activisme lingüístic*), sinó per aquelles l'elaboració i l'execució de les quals és patrimoni dels governs i de les administracions, i que podem encabir a la categoria més general de *polítiques públiques*. A efectes metodològics, farem abstracció del fet que els límits entre l'àmbit públic i l'àmbit privat de vegades són borrosos, i que no sempre és fàcil (o convenient) de distingir-los.

En aquest treball volem presentar diverses menes d'actuació institucional amb un contingut relacionat amb la mediació lingüística. Per les seves característiques, començarem per considerar-les com a parts d'un àmbit d'intersecció entre uns altres tipus d'activitats susceptibles de ser el contingut de programes de planificació i, per tant, objecte de polítiques específiques: l'agencament de la relació amb l'entorn cultural; l'agencament dels mitjans de comunicació i, és clar, les polítiques lingüístiques. A partir d'aquests elements, intentarem bastir un disseny particular. Diverses circumstàncies relatives a la Comunitat Autònoma de Catalunya ens serviran per exemplificar la majoria dels casos presentats. Cal advertir, des d'aquest mateix moment, que el disseny que proposem és un primer esbós, clarament susceptible de ser ampliat i millorat. L'autor agrairà tota mena de suggeriments i de crítiques en aquest sentit.²

1. Aquesta denominació (significativament plural) per al marc disciplinari que s'ocupa de teoritzar sobre l'activitat dels mediadors ha estat proposada per J. HOLMES (1972), i alterna amb unes altres, com *traductologia* o *ciència de la traducció*. En realitat les tres designacions proposades s'identifiquen amb orientacions teòriques diferents. Podeu obtenir més informació sobre aquest tema a GENTZLER (1993).

2. La primera part d'aquest treball utilitza el marc teòric dissenyat per al projecte PB97-0670, del Programa sectorial de promoció del coneixement, del Ministeri de Ciència i Tecnologia. L'obtenció de les dades referides a Catalunya ha estat possible gràcies a un ajut de la Universitat de Vigo per fer una estada d'investigació a l'Institut de Sociolingüística Catalana, entre l'1 i el 31 de juliol de 2000. L'autor vol fer constar el seu agraïment a les perso-

Per als efectes d'aquest treball, ens fixarem en les següents característiques de la traducció i de la interpretació que, a parer nostre, permeten de caracteritzar-ne amb més propietat la dimensió social:

1. Es tracta d'activitats d'importació de textos (orals o escrits) que procedeixen d'uns altres àmbits culturals.
2. Es tracta d'activitats de comunicació interlingüística mediada.
3. Es tracta d'activitats que impliquen haver d'operar amb llengües diferents.

El disseny d'una política hipotètica d'agençament de la mediació lingüística hauria de començar per intentar esbrinar si hi ha algun altre àmbit que sigui objecte d'intervenció (i de gestió) pública que coincideixi amb els objectius que pretenem, per tal d'harmonitzar-los i d'evitar-ne l'encavalcament. Observeu que les característiques de la mediació lingüística que hem subratllat a la llista anterior, com ja havíem avançat, poden relacionar-se amb les polítiques d'agençament de la relació amb l'entorn cultural, amb les polítiques d'agençament dels mitjans de comunicació, i amb les polítiques lingüístiques. Es tracta de tres àmbits de fort contingut simbòlic, clarament susceptibles de ser objecte d'actuacions planificades. Els presentem a continuació.

Les polítiques d'agençament de la relació amb l'entorn cultural

Tenen a veure amb la manera com una comunitat interactua amb la resta de comunitats, pel que fa als productes culturals. Un hipotètic catàleg d'actuacions inclouria, per exemple, els criteris de selecció dels productes que poden ser importats i dels productes que poden ser exportats. Una comunitat pot orientar els seus intercanvis cap a unes altres comunitats se-

nes que van col·laborar en la investigació: la subdirectora general de Política Lingüística, Sra. Y. Griley; la directora del Termcat, Dra. E. Franquesa; el director de la Institució de les Lletres Catalanes, Dr. F. Parcerisas; el cap d'Assessorament Lingüístic de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, Sr. F. Vallverdú; la degana de Traducció de la Universitat Pompeu Fabra, Dra. P. Estelrich; el degà de Traducció de la Universitat Autònoma de Barcelona, Dr. J. Fontcuberta; i el president de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana, Sr. M. Sanglas. De manera especial, vol fer constar l'agraïment al Sr. J. M. Romaní, cap de la Secció d'Estudis Sociolingüístics de l'Institut de Sociolingüística Catalana de la Direcció General de Política Lingüística, pel seu suport constant durant la recerca.

gons la llengua, el tipus de producte, o simplement criteris econòmics. Podria exemplificar el primer cas la tria sistemàtica de productes culturals en llengua anglesa, en detriment d'altres codis més «exòtics», com l'àrab o el xinès. Serviria com a model per al segon cas l'opció pels productes cinematogràfics, i no pas pels gèneres literaris de consum minoritari (com la poesia, o el teatre). Els criteris econòmics podrien operar simultàniament en tots dos casos, afavorint els intercanvis amb àrees d'un potencial econòmic superior, o bé de manera específica, com ara donant prioritat a la tria dels intercanvis culturals amb les comunitats més pròximes, per tal d'afavorir-hi els intercanvis estrictament comercials.

Els dissenys aplicables per a aquest catàleg d'actuacions podrien incloure l'establiment de mecanismes per incentivar —o per restringir— la importació i l'exportació dels productes culturals. En serien estratègies concretes la convocatòria d'ajuts i de subvencions (per als editors, els mediadors o els venedors). Serveixen com a exemple els premis a la traducció, o les subvencions al consum.

També inclouríem entre les estratègies concretes la determinació dels procediments susceptibles de ser aplicats als intercanvis culturals, que podríem exemplificar amb algunes actituds, com ara el rebuig del doblatge en favor de la subretolació, una tendència pròpia de determinats estats europeus (com Bèlgica o Holanda) que contrasta amb la pràctica quotidiana d'uns altres (com França o el Regne Unit).

Les polítiques d'agencament dels mitjans de comunicació

En aquest apartat, caldria considerar un catàleg d'actuacions que inclouria, en primer lloc, la definició de l'espai comunicatiu que és objecte d'intervenció o, si voleu, del *propri* espai comunicatiu. Val a dir que en el cas de les comunitats subordinades, com Catalunya, la prioritat d'aquesta mena d'actuacions és (o hauria de ser) l'establiment, d'una manera ben nítida, dels límits d'aquest mateix espai. L'ordenació de les comunicacions de masses (que ara sintetitzem en ràdio, premsa i televisió) a l'Estat espanyol ens n'ofereix un bon exemple. Noteu que la direccionalitat dels fluxos comunicatius hi és absolutament unívoca, segons la llengua utilitzada. L'espai comunicatiu en llengua espanyola abasta la totalitat del territori de l'Estat. Els espais comunicatius en llengües diferents de l'espanyol en són subconjunts. I les fronteres comunicatives només són permeables en una direcció, la que va de la comunitat hispanòfona a les altres comunitats. Les polèmiques per la recepció de tv3 a la Comunitat Autònoma Valenciana, o

les dificultats per rebre les emissions de la televisió portuguesa al territori de la Comunitat Autònoma de Galícia són també uns bons punts per a la reflexió sobre aquest tipus de polítiques. Cal recordar, a propòsit d'això, que les noves tecnologies han contribuït a modificar substancialment les regles del joc, per exemple en generalitzar-se les estacions per rebre la programació televisiva per satèl·lit, (que fan possible seguir les emissions autònòmiques des d'uns territoris de l'Estat diferents dels de la Comunitat des d'on s'emeten). Noteu també que el (fort) contingut simbòlic d'aquest panorama tradueix una dimensió material, que s'explicita, a l'Estat espanyol, en la distribució de competències entre l'Estat i les comunitats autònomes.

Dins del mateix catàleg, cal incloure la definició de les àrees d'intervenció en l'àmbit comunicatiu, ràdio, televisió, premsa o espai informàtic, cada una d'elles amb les seves pròpies característiques, i també amb les seves pròpies regles. Penseu, per exemple, que als països de l'àmbit occidental és habitual que existeixin emissores públiques de ràdio i de televisió, però no s'hi veu amb bons ulls el foment d'una determinada premsa diària directament des del govern i l'administració (deixant de banda els butlletins per a les comunicacions oficials). Fins i tot és objecte de crítiques punyents la subvenció puntual a determinats diaris, un fenomen molt més freqüent.

Els dissenys aplicables per a aquest catàleg d'actuacions inclourien la reglamentació general de les comunicacions (per exemple, la distribució d'espais públics i privats) i també, és clar, la de totes les professions que hi tenen a veure.

Les polítiques lingüístiques

Podem identificar l'àmbit d'intervenció de les polítiques lingüístiques amb el catàleg clàssic de la planificació lingüística (*vid.*, p. ex., Cooper 1989:§2): l'actuació sobre el corpus, l'actuació sobre l'estatus (i, eventualment, la planificació de l'adquisició, d'acord amb alguns teòrics). Els dissenys aplicables al primer cas tenen a veure amb les operacions de codificació/estandardització i les d'elaboració. Els dissenys aplicables a la planificació de l'estatus es relacionen amb la definició dels problemes sociolingüístics i la posada a la pràctica dels programes d'intervenció. Són estratègies per a la codificació la creació d'agències codificadoras (i d'acadèmies de la llengua), i també la legitimació dels agents estandarditzadors (per exemple, els escriptors). Són estratègies d'elaboració crear (o legitimar) agències orientades a desenvolupar terminologia nova (centres termi-

nològics), o agències dedicades a fomentar el desenvolupament estilístic i el cultiu literari (institucions de les lletres, acadèmies de les bones lletres). La identificació de problemes sociolingüístics, estratègia per concretar la definició, pot exemplificar-se amb la creació d'unitats administratives de prospecció sociolingüística, o d'agències que elaboren o supervisen les polítiques lingüístiques. Els encàrrecs per afavorir l'estandardització, que són estratègies en què s'organitza la implementació (com també l'organització del multilingüisme a l'ensenyament), poden exemplificar-se amb les subvencions a l'edició dels textos, generals o normatius.

PLANIFICACIÓ DE LA MEDIACIÓ LINGÜÍSTICA

Res no ens impedeix que incloem l'eventual establiment de polítiques d'agençament de la mediació lingüística a l'hipotètic catàleg d'actuacions de les polítiques d'agençament de la relació amb l'entorn cultural, o bé en el de les polítiques d'agençament dels mitjans de comunicació. També el podríem encabir en el conjunt de les estratègies amb les quals es fan efectives les polítiques lingüístiques. Hauríem de tenir present, doncs, que l'agençament de la mediació lingüística és un simple instrument de programes de més abast. Podem, tanmateix, considerar-lo un objecte específic d'anàlisi, una entitat diferent. Fixeu-vos que una bona part de les actuacions en matèria d'agençament dels mitjans de comunicació podrien ser incloses en el marc genèric de les polítiques lingüístiques (i també en les d'agençament de les [tele]comunicacions) o, fins i tot, en el de les polítiques d'agençament de la relació amb l'entorn cultural. En realitat, totes tres podrien ser incloses en el marc més ampli de les polítiques d'agençament de la cultura (i anomenar-les «polítiques culturals», tot just). La manera d'organitzar els dissenys globals respon a un estira i arronsa d'opinions i d'interessos. De la mateixa manera que els problemes socials no són objectius, sinó el resultat de la definició que en fa algú que compta amb la legitimitat suficient, i la capacitat per fer valer la seva opinió, les polítiques aplicables i, encara més important, l'estructura burocràtica que les implementa, s'organitzen d'acord amb un joc d'interessos entre els actors que les elaboren. Que (no) sigui considerat *diferent* un tipus de política obeeix, doncs, a circumstàncies que van molt més enllà de l'estricta racionalitat. Amb les paraules de J. Subirats (1989:42):

«[...] diremos que toda política pública es definida subjetivamente por el observador, comprendiendo normalmente un conjunto de decisiones relacio-

nadas con una variedad de circunstancias, personas, grupos y organizaciones. El proceso de formulación y puesta en práctica de esa política se desarrolla en un cierto período de tiempo y puede comportar la existencia de diversos subprocesos.»

En el nostre cas, la definició respon a un simple exercici teòric. En el marc d'aquest exercici, doncs, quins elements hauria d'incloure el catàleg d'actuacions d'una política hipotètica d'agençament de la mediació lingüística? Podem identificar, d'entrada, dos grans àmbits sobre els quals seria possible d'intervenir: la mediació, en sentit genèric, i els mediadors, com a col·lectiu humà que es distingeix per tenir aquesta activitat com a professió. D'altra banda, haurem de considerar també les actuacions dels mediadors, precisament per poder aïllar aquells aspectes sobre els quals podria valer la pena d'actuar.

Les *actuacions dels mediadors*, des del punt de vista que ací ens interessa, tenen a veure amb elaborar productes, d'acord amb uns certs patrons de correcció. Aquestes pautes poden ser individuals, però també poden haver estat fixades per codis deontològics, les poden haver elaborat les associacions o els col·legis professionals. Estan relacionades amb qüestions com ara l'ús d'un model de llengua de referència (l'estàndard), l'ús d'elements explicatius que són considerats (in)desitjables o (in)acceptables —com les notes, els glossaris o els pròlegs dels traductors—, i també, per descomptat, amb l'ús d'estratègies específiques, com poden ser la traducció per llengua interposada, el manteniment de la integritat textual o les versions i les adaptacions.

L'exemple més clar de les *actuacions sobre els mediadors* és reglamentar-ne l'activitat professional, la qual cosa implica establir sistemes de selecció i registre de les persones habilitades per a funcions específiques (com la traducció jurada i la interpretació davant els jutges), admetre (o incentivar, o rebutjar) la constitució i l'activitat de les associacions i dels col·legis professionals, establir mecanismes de formació, titulacions oficials i sistemes d'homologació. Hi podem incloure també un tipus d'actuació gairebé prioritària: definir les especialitats professionals. A tall d'anècdota, penseu com és d'habitual, encara avui, sentir a dir «el traductor», per fer referència a una persona que està realitzant, posem per cas, una interpretació d'enllaç. També influeix sobre l'activitat dels mediadors la provisió de recursos auxiliars, com ara els centres terminològics i, en general, els d'assessorament lingüístic. La manera més evident d'incentivar la mediació és l'establiment d'ajuts específics, econòmics o no (les Cases del Traductor —centres de treball i d'investigació amb patrocini institucional— són un

exemple del segon cas). Les inversions en R+D i els ajuts a la recerca en l'àmbit lexicogràfic o la traducció assistida per ordinadors són també exemples rellevants d'aquesta mena d'actuacions.

A propòsit de les *actuacions sobre la mediació*, cal destacar, en primer lloc, la selecció (i la prioritització o el rebuig) dels originals, segons la seva procedència, i doncs, determinar quines produccions lingüístiques (no) són susceptibles de ser traduïdes o interpretades. És interessant d'observar, per exemple, com diferents països tenen un catàleg implícit, que varia en el temps, de llengües que «no cal interpretar» a les entrevistes televisives. És el cas de l'espanyol, a Catalunya, de manera sistemàtica, o de l'italià o el portuguès a les emissores espanyoles TV1 i TV2, de manera ocasional.

A més d'això —però de forma complementària—, cal considerar quines estratègies de mediació són aplicables a cada producte. En el paràgraf que hem dedicat a les actuacions sobre els mediadors ens havíem referit als patrons de correcció que en regulen l'activitat. Evidentment, tots ells són susceptibles de ser objecte d'intervenció. Dins d'aquest mateix capítol cal que incloquem els incentius a la mediació, l'establiment de sistemes d'ajut (econòmic o no) per a les activitats de mediació, de manera genèrica. I també —no l'hem oblidat pas— la decisió de prescriure (o de proscriure) la visibilitat dels traductors, la seva presència explícita, per exemple en determinats elements paratextuals (com ara indicant-ne el nom a les portadelles).

En realitat, aquesta distinció inicial entre les actuacions sobre els mediadors i les actuacions sobre la mediació té sentit només a efectes metodològics, ja que totes dues poden ser incloses en un únic conjunt. Mirar d'esbrinar el catàleg d'actuacions dels mediadors, d'altra banda, té sentit únicament perquè ens permet de reconèixer de manera més transparent aquelles àrees sobre les quals val la pena d'intervenir.

Hi ha encara unes altres dimensions socials de la tasca dels mediadors, la intervenció sobre les quals sembla difícil, de bon començament. Per exemple, la fixació del grau de correspondència ideal d'un producte en llengua original i l'equivalent en llengua d'arribada, i la dels factors que cal ponderar per avaluar-la. Val a dir, tanmateix, que els textos amb valor legal no són susceptibles de gaires manipulacions —ni de gaire «creativitat»—, per la seva pròpia naturalesa. El fet que l'Administració es reservi en molts països la capacitat per habilitar les persones que han d'exercir la traducció/interpretació jurada i, en general, la traducció/interpretació oficial, és prou revelador. Podríem dir una cosa semblant, a propòsit dels textos científicotècnics o dels econòmics, tant orals com escrits, en tots els casos. L'excepció que hem presentat (que ha donat un gran joc als estudis de

traducció)³ té un rendiment especial en els textos marcats culturalment: literatura, cinema i publicitat en són uns bons exemples. Sembla absurd, d'entrada, que algú intenti de generalitzar la manera d'actuar dels mediadors quan s'han d'enfrontar a la traducció d'elements marcats culturalment. També pot semblar pretensions imaginar que és possible alguna mena d'intervenció pública per tal d'establir els límits d'allò que és acceptable com a actuació dels mediadors en aquests casos (i, en general, en la seva activitat). Aquest absurd aparent queda prou relativitzat, si considerem que, en efecte, és possible d'intervenir sobre la formació dels mediadors, que s'hi pot establir mecanismes de control de qualitat, i que res no impedeix que hom prengui iniciatives per influir sobre la percepció que tenen els consumidors, quant a aquesta mena de productes. Els centres públics universitaris que formen intèrprets i traductors (comuns a tota l'Europa occidental) són instruments clars de socialització professional. Els col·legis i les associacions professionals són magnífics mecanismes de control de qualitat, i de persecució de l'intrusisme (que ells mateixos contribueixen a definir). La subretolació, les veus sobreposades, les edicions bilingües, o les noves tecnologies com el DVD, no deixen gaire lloc per a llicències creatives. Els instruments, doncs, no falten.

Podem representar els elements més significatius que han anat apareixent al llarg dels paràgrafs anteriors en dues taules. La primera recull els trets més remarcables de les tres menes de polítiques que hem examinat, en les quals podem encabir les polítiques d'agencament de la mediació lingüística. La segona inclou un disseny específic per a aquesta mena de polítiques, individualment considerades.

Els quadres anteriors presenten l'establiment de polítiques que tenen cura de la mediació lingüística, en el marc general de l'establiment de polítiques d'intercanvi de productes culturals, de polítiques que actuen en matèria de mitjans de comunicació i de polítiques lingüístiques. Hem situat els diversos nivells en una escala teòrica de concreció, que va dels dissenys més generals a les actuacions més concretes. El quadre 1 inclou alguns dissenys, exemples i estratègies de les diferents menes de polítiques que, a parer nostre, presenten una relació més evident amb l'agencament de la mediació lingüística. El quadre 2, per la seva banda, inclou dissenys, estratègies i exemples més específics d'aquest tipus de polítiques, fonamentalment els que tenen a veure amb la regulació professional. En començar a desenvolupar aquest epígraf ens havíem referit, precisament, als

3. Cfr., per exemple, el concepte de *norma de traducció* i el de *manipulació*. Vegeu una discussió interessant sobre el primer tema a SCHÄFFNER (1999).

1	2	3	4	5
<i>Marc general</i>	<i>Catàleg d'actuacions</i>	<i>Dissenys aplicables</i>	<i>Estratègies concretes</i>	<i>Exemples</i>

Polítiques d'agencament de la relació amb l'entorn cultural.	Establiment de polítiques d'intercanvi de productes culturals.	Selecció de productes susceptibles d'importació /d'exportació. <i>Establiment de polítiques d'agencament de la mediació lingüística.</i>	Establiment de mecanismes per incentivar/restringir la importació/exportació.	Ajuts i subvencions per als mediadors, els editors, els venedors o els consumidors. Determinació dels procediments aplicables als intercanvis.	Premis de traducció. Ajuts a l'edició. Subvencions al consum. Preferència pel doblatge/per la subretolació, a la traducció cinematogràfica.
Polítiques d'agencament dels mitjans de comunicació.	Establiment de polítiques d'actuació en matèria de (mitjans de) comunicació.	Definició de l'espai (comunicatiu) d'intervecció. Definició dels àmbits d'intervenció en l'àmbit comunicatiu.	<i>Establiment de polítiques d'agencament de la mediació lingüística.</i> Reglamentació legal de les comunicacions (agències d'informació, indústries mediàtiques).	Creació de suport/res- triccio d'ens dedicats a la comunicació de masses.	Gestió directa de mitjans (premsa, ràdio, tv). Creació de mecanismes de supervisió i de control de qualitat. Ajuts a la comunicació. Subvencions al consum.

QUADRE 1 (continuació)

<i>Menes de polítiques</i>	<i>Nivell de concreció</i>				
	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
	<i>Marc general</i>	<i>Catàleg d'actuacions</i>	<i>Dissenys aplicables</i>	<i>Estratègies concretes</i>	<i>Exemples</i>
Polítiques lingüístiques.	Establiment de programes de planificació lingüística.	Actuació sobre el corpus (planificació lingüística).	Codificació. Elaboració.	Creació d'agències codificadores. Legitimació d'agents codificadors. Creació (o legitimació) d'agències orientades al desenvolupament terminològic.	Creació d'acadèmies de la llengua. Creació de centres de terminologia.
		Actuacions sobre l'estatus (planificació lingüística).	Definició del problema.	Creació (o legitimació) d'agències orientades al foment del desenvolupament estílic.	Creació d'institucions de les lletres.
			Implementació.	Identificació de problemes sociolingüístics. Encàrrecs per afavorir l'estandardització.	Elaboració i revisió de polítiques lingüístiques. Subvencions a l'edició de textos (generals o no-matius).
				<i>Establiment de polítiques d'agencament de la mediació lingüística.</i>	

		Nivell de concreció				
		1	2	3	4	5
<i>Menes de polítiques</i>		<i>Marc general</i>	<i>Catàleg d'actuacions</i>	<i>Dissenys aplicables</i>	<i>Estratègies concretes</i>	<i>Exemples</i>
Polítiques d'agencament de la mediació lingüística.	Establiment de polítiques d'intercanvi de productes culturals. Establiment de polítiques d'actuació en matèria de comunicació. Establiment de polítiques lingüístiques.	Establiment de polítiques d'actuació sobre la mediació lingüística.	Reconeixement i definició de la professió. Reglamentació de l'accés a la professió (formació, habilitacions i homologacions). Reglamentació de l'exercici professional.	Disposicions legals per habilitar mediadors oficials. Establiment de requisits acadèmics per exercir la professió. Establiment de les normes (legals) per a l'exercici professional. Disposicions legals per reconèixer capacitat reguladora de la professió a associacions i/o col·legis professionals.	Establiment de sistemes d'avaluació i registres d'habilitats. Creació d'institucions acadèmiques que ofereixen titulacions <i>ad hoc</i> . Creació de mecanismes de supervisió i de control de qualitat. Persecució de l'intrusisme professional.	

dos grans àmbits sobre els quals seria possible d'intervenir, la mediació i els mediadors, que es corresponen, respectivament, amb el quadre 1 i el quadre 2. Volem insistir, un cop més, en el fet que aquesta classificació, i l'aparell conceptual que en resulta, són només abstraccions (i simplificacions) teòriques que no pretenen, en cap moment, prendre la forma de receptes per actuar. Tot aquest disseny és susceptible de ser relacionat amb uns altres nivells d'intervenció, més generals (com les polítiques culturals) o més específics (com la gestió de personal). Presenta, a més, unes altres dimensions fonamentals, que ací hem d'obviar. En seria un bon exemple la capacitat real d'actuar que presenten les agències governamentals, pel que fa a les eventuais limitacions a la capacitat legislativa, o a l'autonomia per gestionar els recursos humans i els econòmics (i, doncs, per elaborar pressupostos). De manera complementària —i per evitar la impressió de diletantisme—, també caldria desenvolupar per extens tots els conceptes que en aquest paper només presentem d'una manera superficial. Podem exemplificar-ho amb el cas del disseny aplicable que hem anomenat «definició del problema», i de l'estratègia que el desenvolupa, la «identificació de problemes sociolingüístics». A la pràctica, aquesta fase dels programes de planificació lingüística implica una recerca exhaustiva de tota la informació pertinent. En el cas que ens ocupa, caldria elaborar un perfil sociolingüístic previ, pel que fa —com a mínim— als següents indicadors, pensats sempre per a àrees multilingües: *organització del multilingüisme* (Existeixen mesures legals en aquesta matèria? Existeixen normes d'ús factuais? Si és així, coincideixen amb les anteriors?); *compacticitat* (Com es distribueixen geogràficament els grups lingüístics? Es tracta de grups exoglòssics o de grups endoglòssics?); *densitat demogràfica* (Quin pes demogràfic correspon a cada grup?); *estatus* (Com es distribueixen socialment els grups lingüístics? Hi ha algun codi que tingui associats valors de prestigi?); *filiació* (La distància lingüística és escassa/notable/excepcional? Hi ha tendències secessionistes/integradores?).

Amb aquest exemple volem subratllar l'extraordinària complexitat d'utilitzar aproximacions racionals per abordar els fenòmens d'aquestes característiques. En correspondència, resulta tant inevitable haver d'efectuar reajustaments de les polítiques concretes, que la teoria ha previst una fase específica dels cicles operatius, l'*avaluació* perquè alguns agents supervisin l'assoliment dels objectius i, en general, la bona marxa dels programes, la perfecció dels quals cal assumir per principi.⁴

4. Vegeu, per exemple, BALLART (1992), sobre l'avaluació de programes i serveis públics; RUBIN (1971), sobre l'avaluació en la planificació lingüística.

Com ja havíem avançat, dedicarem un apartat d'aquest treball a estudiar, ni que sigui d'una manera necessàriament superficial, el cas de l'agencament de la mediació lingüística a la Comunitat Autònoma de Catalunya.

Ja que no existeix a l'Administració catalana una unitat que tingui atribuïda, de manera específica i exclusiva, la funció de vetllar per l'agencament de totes les tasques relacionades amb la mediació lingüística, podríem tenir la impressió errònia que no existeix cap política d'aquesta naturalesa, a Catalunya. Hem de tenir en compte, però, que les actuacions polítiques no necessàriament han d'implicar dimensions explícites. No cal que existeixin programes formals que les orientin i les desenvolupin: encara que sembli paradoxal, l'exemple extrem de no prendre cap mena de decisió en una matèria o, fins i tot, de regatejar-hi el reconeixement, poden tenir (i tenen, sovint) les mateixes conseqüències que el fet d'adoptar mesures concretes que responguin a la més rígida de les programacions.⁵ D'altra banda, que no existís una política explícita (i explícitament formulada) no implica que no poguéssim detectar-ne alguns *indicis*. Vegem-ho a continuació.

Per a la nostra anàlisi, invertirem l'ordre en què havíem presentat les menes de polítiques i els nivells de concreció, als quadres 1 i 2. Començarem, doncs, per l'últim nivell de concreció, pels exemples puntuals.

El quadre 2 recull, en primer lloc, l'establiment de sistemes d'habilitació i de registres de persones habilitades. L'habilitació de traductors i d'interprets jurats a totes les llengües havia estat duta a terme per l'Oficina d'Interpretació de Llengües (OIL), del Ministeri d'Afers Exteriors, el Reglament de la qual fou aprovat pel Reial decret 2555/1977, de 27 d'agost, i modificat pel Reial decret 889/1987, de 26 de juny; l'Ordre de 30 de maig de 1988; el Reial decret 752/1992, de 27 de juny; el Reial decret 79/1996, de 26 de gener; i l'Ordre de 8 de febrer de 1996. La primera iniciativa per regular la traducció i la interpretació jurada en un territori de l'Estat amb llengua pròpia diferent del castellà es troba a l'art. 12.1 de la Llei 10/1982, de 24 de novembre, bàsica de normalització de l'ús de l'èuscar, que va ser objecte de recurs davant del Tribunal Constitucional, que el declarà inconstitucional en la seva Sentència 82/1976, de 26 de juny. L'article en

Els treballs que analitzen les polítiques lingüístiques en la seva dimensió de polítiques públiques no són (lamentablement) gaire abundants. Podeu consultar un exercici d'aplicació als programes generals de planificació lingüística del model proposat per Charles E. Lindblom per a l'anàlisi de les polítiques públiques a COBARRUBIAS (1988).

5. Vegeu, per exemple, BALDAUF (1994), a propòsit de la planificació lingüística «no planificada».

qüestió pretenia regular l'accés a la titulació de traductor/intèrpret jurat en les dues llengües oficials, i la sentència argumenta que la competència per establir i regular titulacions oficials, acadèmicament i pel que fa a l'exercici professional, correspon a l'Estat (cfr. l'art. 149.1.30 de la Constitució espanyola). Tanmateix, la posterior Sentència del Tribunal Constitucional de 6 de juliol de 1989, a propòsit de la suposada inconstitucionalitat de la convocatòria de proves selectives per a l'habilitació de guies i guies-intèrprets de turisme, a l'Ordre de 24 de juny de la Conselleria d'Indústria, Transports, Comunicacions i Turisme de la Diputació Regional de Cantàbria, distingeix entre professions titulades i altres activitats professionals que requereixen habilitacions específiques. La regulació de les titulacions oficials, així com l'establiment de la seva obligatorietat per exercir determinades professions, corresponen, efectivament, a l'Estat. L'exigència de superar proves d'aptitud específiques o l'obtenció de llicències administratives per a l'exercici de les segones, considerades com a *habilitacions*, no impliquen, en canvi, regular un títol professional i, per tant, no vulneren el precepte constitucional invocat (l'esmentat art. 149.1.30). A partir d'aquesta Sentència, el Ministeri d'Afers Exteriors convocarà només proves per a llengües estrangeres, aparentment per entendre que tot allò que tingui a veure amb les llengües de l'Estat altres que el castellà correspon a les comunitats autònomes que les tenen com a pròpies (Salvador 1993:121 i *passim*).

Catalunya va ser la primera (i fins ara l'única) comunitat que va establir un sistema autònom de proves d'habilitació, i un registre de persones habilitades, amb el Decret 87/1994, de 19 d'abril, de traducció i interpretació jurada al català, que ha estat modificat recentment pel Decret 119/2000, de 20 de març, de traducció i interpretació jurades. Val la pena que subratllem una sèrie de circumstàncies, d'aquest segon Decret:

1. El registre de persones habilitades correspon a la Direcció General de Política Lingüística (art. 8). Aquesta és, doncs, la primera instància de l'Administració catalana que s'ocupa d'algun aspecte de la mediació lingüística que hem detectat.
2. El Decret preveu l'exempció de les proves (i, doncs, l'accés automàtic a la condició de traductor/intèrpret jurat) per a les persones que posseeixen el títol universitari de traductors i intèrprets (art. 7.2 i 7.3).

Malgrat el que es pugui pensar, a la vista d'aquests indicis, la DGPL no té cura de la totalitat d'actuacions en matèria de mediació lingüística. Com ja havíem avançat, no existeix cap unitat administrativa *ad hoc*. Val a dir

també que la Generalitat no disposa d'un cos propi de mediadors-funcionaris generalistes, però sí de personal per a funcions específiques en aquesta matèria, adscrit a alguna unitat administrativa. També la tasca dels assessors lingüístics pot incloure, eventualment, haver de realitzar traduccions, fonamentalment entre el català i l'espanyol. Pel que fa als intèrprets, la Generalitat de Catalunya no disposa d'un cos propi de mediadors orals (ni tant sols a efectes de protocol), ni són convocats regularment concursos públics per proveir aquesta mena de servei en cada exercici econòmic. Les necessitats són cobertes, de manera puntual i per a cada cas concret a través d'agències externes, del mercat lliure.

El segon dels aspectes que hem subratllat té a veure amb el segon dels elements que apareix a la columna 5 del quadre 2, la creació d'institucions acadèmiques que ofereixen titulacions específiques. Catalunya disposa de tres centres universitaris que ofereixen llicenciatures de traducció i interpretació. Es tracta de les facultats corresponents a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), la Universitat Pompeu Fabra (UPF, públiques, totes dues), i la Universitat de Vic (UVIC, privada). L'antiga Escola Universitària de Traductors i Intèrprets (EUTI) de la UAB va ser el primer centre a oferir una formació de nivell universitari, una diplomatura, per formar mediadors lingüístics, a tot l'Estat espanyol, l'any 1972. L'actual Facultat de Traducció i d'Interpretació de la UAB n'és l'hereva directa, a partir de la publicació del Reial decret 1385/1991, de 30 d'agost (BOE núm. 234, de 30 de setembre de 1991), que estableix el títol universitari oficial de llicenciat en traducció i interpretació. Com que parlem de titulacions oficials, caldrà que tinguem present allò que ja hem comentat, a propòsit de les competències que es reserva l'Estat en exclusiva, pel que fa a la regulació de les condicions d'obtenció, expedició i homologació de títols acadèmics i professionals, a l'art. 149.1.30 de la Constitució espanyola.

Les característiques sociolingüístiques de la Comunitat Autònoma de Catalunya han fet que les tres facultats ofereixin itineraris específics en català i en espanyol, així com assignatures que combinen totes dues llengües. Tanmateix, la quantitat de combinacions disponibles és ben diferent. En el cas de la UPF i la UVIC, a més del català i l'espanyol figuren l'alemany, l'anglès i el francès. El catàleg de la UAB, molt més extens, inclou, a més dels anteriors idiomes, l'àrab, l'italià, el japonès, el portuguès, el rus i el xinès. Totes tres contemplen, en llurs actuals plans d'estudis, la traducció general, l'especialitzada, la inversa i la interpretació (d'acord, en tot cas, amb les directrius generals que estableix el Reial decret 1385/1991). Malgrat les diferents concrecions dels requisits generals, tots tres plans d'estudis són suficientment harmònics perquè les convalidacions entre els centres siguin

relativament còmodes. Tant la UAB com la UPF mantenen programes de doctorat en traducció. La UPF disposa, a més, d'un Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA), que s'interessa per qüestions relatives a la mediació lingüística, i que té una oferta pròpia de màsters, doctorats i programes de postgrau (en terminologia, lexicologia, lexicografia i lingüística aplicada).

Hem fet referència, una mica més amunt, a les especials característiques sociolingüístiques de Catalunya. Potser serà el moment que donem un cop d'ull a la columna 5 del quadre 1, corresponent al màxim nivell de creixement de les polítiques lingüístiques, i vegem com s'adiu amb allò que fins ara hem tractat. Constatem, en primer lloc, que existeix una institució amb rang d'acadèmia de la llengua, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), la Secció Filològica del qual té atribuïda la màxima autoritat en matèria normativa. El reconeixement jurídic li va ser atorgat pel Reial decret 3118/1976, de 26 de novembre (BOE de 21 de gener de 1977), l'article primer del qual reconeix a l'IEC un àmbit d'actuació que abasta la totalitat de les terres de llengua catalana.

Per la seva banda, l'IEC, juntament amb la Generalitat de Catalunya i el Consorci per a la Normalització Lingüística, integra un altre consorci que ens interessa de presentar, el Centre de Terminologia Termcat, que es regeix pel Decret 217/1997, de 30 de juliol, i que té com a finalitat la coordinació general de les activitats terminològiques relatives a la llengua catalana, promoure i dur a terme l'elaboració de recursos terminològics i garantir-ne la disponibilitat, i el desenvolupament de productes d'enginyeria lingüística en què la terminologia té una especial incidència. Vetlla especialment per la coordinació i la realització de les activitats en l'àmbit de la terminologia que són d'interès per a les institucions consorciades (Centre de Terminologia Termcat 2000:9).

La feina del Termcat s'organitza mitjançant una sèrie de comitès, d'àmbit interdisciplinari, per fer propostes terminològiques en dominis específics. Ofereix els seus serveis a les institucions i els particulars, encara que el volum de treball que generen les primeres és, òbviament, molt superior. Per als propòsits d'aquest paper, és especialment interessant fer notar que el Termcat és un dels quatre nodes de centres de documentació en matèria de traducció i terminologia associats a la xarxa RITerm, que té com a objectiu oferir un servei d'informació per a la traducció, especialment la traducció científicotècnica, en els països europeus i americans en què l'espanyol i el portuguès són llengües oficials. Per tot el que acabem de dir en aquesta presentació, sembla clar que les funcions que té atribuïdes el Termcat encaixen perfectament amb les que serien esperables per als cen-

tres de terminologia que recull la columna 5 del quadre 1, a l'apartat de polítiques lingüístiques.

Dins de la mateixa columna trobem, immediatament a continuació, la referència a una mena d'institucions que tenen la comesa de difondre la cultura escrita en la llengua que és objecte d'intervenció planificada (i, complementàriament, contribuir-ne al desenvolupament estilístic). Catalunya compta també amb una institució d'aquestes característiques. La Institució de les Lletres Catalanes (ILC) va ser creada el 1937 (amb el nom inicial d'Institut de les Lletres Catalanes) i, després d'un període d'inactivitat forçosa, va reprendre la tasca el 1988, com a organisme autònom del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. El pressupost prové íntegrament d'aquest Departament, tret d'alguns ajuts puntuals (per exemple, subvencions de les institucions europees). Aproximadament la meitat dels llocs de la Junta de Govern de la ILC corresponen a l'Administració. L'altre cinquanta per cent l'ocupen els representants de la societat civil, vinculats al món de les lletres (entre d'altres, l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, l'Associació Col·legial d'Escriptors, el PEN Club, el Gremi d'Editors de Catalunya, l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalana, o les últimes persones guardonades amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes). Com a responsable de la promoció i de la difusió de la literatura catalana a dins i a fora del país, la ILC manté uns programes estables d'ajuts a la traducció d'obres del català a altres llengües i d'altres llengües al català.⁶ Sembla clar que podem relacionar també aquesta mena d'ajuts amb allò que recollíem a la columna 5 del quadre 1, corresponent a les polítiques d'engegament de la relació amb l'entorn cultural, els premis a la traducció, els ajuts a l'edició (de traduccions) i les subvencions al consum. En realitat, les activitats de la ILC responen, de manera específica, a allò que disposa l'art. 28 de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística:

6. Vegeu l'annex 2 («Ajuts a traductors per a propostes de traduccions al català d'obres literàries en altres llengües per a l'any 2000») a la Resolució de 15 de març de 2000, per la qual s'obre convocatòria i s'aproven les bases per a la concessió de subvencions a persones físiques i entitats privades sense finalitat de lucre, per a activitats literàries i de promoció del llibre i la lectura corresponents a l'any 2000 (DOGC núm. 3111, de 31 de març de 2000). Vegeu també els annexos 2, 3 i 4 («Ajuts a traduccions de fragments d'obres literàries en català per facilitar la seva promoció i difusió»; «Subvencions per a l'edició o promoció de traduccions a altres llengües d'obres literàries originals en llengua catalana»; «Ajuts a propostes de traducció al català d'obres literàries en altres llengües») a la Resolució de 10 d'abril de 2000, per la qual s'obre convocatòria i s'aproven les bases per a la concessió de subvencions a empreses editorials per a activitats literàries i de promoció del llibre i la lectura corresponents a l'any 2000 (DOGC núm. 3126, de 25 d'abril de 2000). Sobre la història de la ILC, podeu consultar el treball de CAMPILLO (1999).

1. El Govern de la Generalitat ha d'afavorir, estimular i fomentar:
 - a) La creació literària i científica en català, la difusió dins i fora de l'àmbit lingüístic propi i la traducció a altres llengües d'obres literàries i científiques en català, i la traducció al català d'obres escrites en altres idiomes.

Hi ha una excepció interessant al monopoli del Departament de Cultura, en matèria de mediació lingüística, que té a veure, precisament, amb els ajuts a l'edició d'obres traduïdes no literàries. Es tracta dels ajuts a l'edició i a la difusió de llibres de text o de materials universitaris en català, que convoca el Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació, tot continuant la tasca que fins ara havia dut a terme el Comissionat per a Universitats i Recerca del Departament de la Presidència. L'apartat 1 de l'annex a la Resolució de 14 d'abril de 2000, per la qual es convoquen els ajuts a l'edició i la difusió dels llibres de text o manuals universitaris en català, estableix que la temàtica d'aquests manuals o llibres ha de ser universitària, independentment que es tracti d'una edició pròpia o que procedeixi de *la traducció de llibres* existents en altres idiomes. El mateix apartat estableix també que tots els projectes hauran d'assegurar la qualitat lingüística dels textos mitjançant l'aplicació de criteris lingüístics vigents en cada llenguatge d'especialitat. I fixa un criteri concret d'autoritat, que remet a una altra institució: pel que fa al lèxic, hauran de garantir el tractament adequat de la terminologia específica de cada obra, d'acord amb el Centre de Terminologia (Termcat). L'apartat 6.b, relatiu a la documentació que cal adjuntar a la sol·licitud, insisteix en la necessitat de comptar amb garanties de qualitat i d'ajustar-se als criteris terminològics estipulats. Novament, ens sembla que podem relacionar tot plegat amb allò que recollíem a la columna 5 del quadre 1, pel que fa a les polítiques d'agençament de la relació amb l'entorn cultural i també, de manera específica, a la mateixa columna i el mateix quadre, pel que fa a les polítiques lingüístiques, les subvencions a l'edició de textos (generals o normatius).

Quant al màxim nivell de concreció que havíem fixat per a les polítiques d'agençament dels mitjans de comunicació, no hi ha dubte que els audiovisuals en són el producte estrella. L'apartat 1.27 de l'art. 149 de la Constitució espanyola reserva per a l'Estat la competència exclusiva per dictar les normes bàsiques del règim de premsa, ràdio i televisió i, en general, de tots els mitjans de comunicació social, sens perjudici de les facultats de desenvolupament i execució que corresponguin a les comunitats autònomes. L'art. 16 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya (Llei orgànica 4/1979, de 18 de desembre, BOE de 22 de desembre de 1979), ratifica

aquesta competència. La norma bàsica per a tot l'Estat és l'Estatut de la Ràdio i la Televisió (Llei 4/1980, de 10 de gener, BOE de 12 de gener de 1980), que inclou la possibilitat que el Govern de l'Estat cedeixi a les comunitats autònomes la gestió d'un canal d'àmbit territorial. Tot plegat és a la base de la Llei de creació de l'ens públic Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV) i de regulació dels serveis de radiodifusió i televisió de la Generalitat de Catalunya (Llei 10/1983, de 30 de maig, DOGC de 14 de juny de 1983; BOE de 6 de juliol de 1983). Des de bon començament, la Televisió de Catalunya —TV3 i, posteriorment, el Canal 33— ha estat un instrument de primer ordre en el procés de normalització lingüística. Recordeu que ja ens havíem referit en diverses ocasions a la dificultat de destriar polítiques «pures». Aquest cas ilustra prou bé el mateix fet: un tipus de política que contribueix a delimitar un espai comunicatiu propi (tot i que, en realitat, les fronteres hagin estat fixades externament), és alhora una eina fonamental per a una política que té objectius lingüístics (i no només). Aquesta naturalesa híbrida és palesa en el tractament que rep la mediació lingüística a la CCRT, com veurem. Resulta interessant que assenyalem, d'entrada, l'existència d'una Comissió de Normalització Lingüística (CNL, creada l'any 1985) de la Televisió de Catalunya, que compta, igualment, amb uns serveis lingüístics propis. Catalunya Ràdio també disposa d'una Unitat d'Assessorament Lingüístic específica.

La CNL de Televisió de Catalunya, d'acord amb la doble naturalesa a què suara ens referíem, ha desenvolupat un seguit de materials propis que tenen a veure, d'una banda, amb les combinacions lingüístiques que fa servir el Departament de Producció Aliena i, de l'altra, amb els usos lingüístics generals de la Televisió de Catalunya. Ha produït, a més de diversos opuscles i publicacions seriadades d'ús més o menys restringit, un llibre d'estil i un volum que recull els criteris per a la traducció i el doblatge.⁷ El pròleg d'aquest segon treball inclou, precisament, algunes indicacions interessants, pel que fa a les directrius generals en matèria de doblatge i subtitulació:

«Respecte a les pel·lícules, la televisió d'àmbit espanyol s'ha inclinat a favor del doblatge com a procediment bàsic i només excepcionalment ha recorregut a la subtitulació. Davant d'aquesta situació, Televisió de Catalunya no tenia altra alternativa que seguir les pautes de les televisions que

7. Vegeu TELEVISIÓ DE CATALUNYA. COMISSIÓ DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA (1993, 1995 i 1997); els diversos números del butlletí intern *És a dir...*; i el butlletí del Servei Lingüístic del Departament de Producció Aliena *Versió doblada* (núm. 7, juny de 2000).

entraven en competència. (Malgrat tot, tvç s'ha posat a l'avantguarda en el sistema dual, gràcies al qual els cinèfils que ho desitgen poden veure la pel·lícula en la banda sonora original.)» (F. Vallverdú. «Presentació» a Televisió de Catalunya. Comissió de Normalització Lingüística 1995:5).

Podeu comprovar, doncs, com les polítiques d'agençament dels mitjans de comunicació no només s'encavalquen amb les polítiques lingüístiques, sinó també amb les d'agençament de la relació amb l'entorn cultural (i, concretament, l'intercanvi de productes culturals). Aquesta mena d'actuacions tenen un tractament específic a la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística. De manera genèrica, la disposició addicional segona estableix el següent:

«2. La Generalitat, per tal d'afavorir un espai català de comunicació, ha de promoure la difusió i la recepció dels mitjans de comunicació en llengua catalana.»

També l'art. 25 incideix en la voluntat de configurar un àmbit comunicatiu propi:

«4. El Govern de la Generalitat ha de facilitar la recepció correcta a Catalunya de les televisions d'altres territoris que emeten en llengua catalana.»

De manera molt més concreta per a l'àmbit d'intersecció amb les polítiques d'agençament de la mediació lingüística, les polítiques lingüístiques, i les de relació amb l'entorn cultural, l'art. 28 preveu que:

«El Govern de la Generalitat ha d'afavorir, estimular i fomentar:

»[...]

»c) La producció cinematogràfica en català i el doblatge i la subtitulació en català de pel·lícules d'expressió original no catalana, i la distribució, en qualsevol format, i l'exhibició d'aquests productes.

»[...]

»3. Per tal de garantir una presència significativa de la llengua catalana en l'oferta cinematogràfica, el Govern de la Generalitat pot establir per reglament quotes lingüístiques de pantalla i de distribució per als productes cinematogràfics que es distribueixin i s'exhibeixin doblats o subtitulats en una llengua diferent de l'original.»⁸

8. L'opció per subretolar, en comptes de doblar, els productes cinematogràfics té unes connotacions ideològiques evidents, que R. Kilborn ha expressat amb claredat: «*Size is by no*

La mediació lingüística a la Llei de política lingüística: el marc general

Hem dedicat les pàgines anteriors a intentar desenvolupar algunes peces de l'aparell conceptual que presentàvem en el quadre 1 i el quadre 2, i a aplicar-les al cas de Catalunya. Quines conclusions en podem treure, d'aquesta primera aproximació? En primer lloc, sembla evident que el bloc més significatiu d'accions en matèria de mediació lingüística ha estat a càrrec del Departament de Cultura i, més concretament, de la Direcció General de Política Lingüística (DGPL). Com ja hem advertit, la DGPL no disposa d'una unitat dedicada de manera específica i exclusiva a gestionar i/o a coordinar la totalitat de les actuacions relacionades amb la mediació lingüística al país. Això no vol dir, però, que aquesta activitat hagi restat abandonada a mans del lliure mercat. Com hem pogut apreciar, podria argumentar-se l'existència d'indicis significatius d'una certa activitat de control sobre la mediació en general, la feina dels mediadors i la seva socialització acadèmica i professional. En correspondència, si examinem el contingut de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, podrem reconèixer una tria dels elements que hem presentat als apartats anteriors. Cal dir, per començar, que gairebé una quarta part dels articles de la Llei inclou alguna mena de referència explícita a conceptes com «traducció», «subtitulació», «interpretació» o «versió». Al capítol I (ús institucional), trobem referències a les versions de les lleis (art. 8.1); la traducció de testimoniances als procediments administratius (art. 10.2); la validesa de les actuacions administratives en català o castellà sense necessitat de traducció (art. 12.1) i la possibilitat d'adreçar-se a l'Administració en qualsevol de les dues llengües, també sense que calgui traducció (art. 12.2); les actuacions judicials sense necessitat de traducció (art. 13.1) i el dret a relacionar-se amb l'Administració de justícia en qualsevol de les dues llengües oficials, també sense que calgui traducció (art. 13.2); l'exigència que els feudataris públics realitzin les traduccions de documents i matrius al català o al castellà, segons que ho sol·liciti la persona interessada (art. 14.4); la validesa de

means the only factor, however, and in those smaller countries which lay claim to the status of being 'nations without states' such as Wales and Catalonia, the dubbing of foreign language programmes (into Welsh or Catalan) is one way of ensuring that due emphasis is given to the respective national language. Hearing your own language spoken not only provides confirmation of its importance and relevance in an increasingly homogenized world, it is arguably a more potent way of reinforcing a sense of national identity or autonomy than reading the subtitled text» (KILBORN 1993: 644). Vegeu també DANAN (1991).

la redacció en qualsevol idioma dels documents privats, sens perjudici de les traduccions que les lleis exigeixin, en el cas que l'idioma no sigui oficial a Catalunya (art. 15.1) i la validesa de la redacció en català o castellà perquè se'n pugui exigir l'acompliment a Catalunya, sense que calgui incorporar-hi la traducció (art. 15.2); i, finalment, la garantia que als registres es pugui efectuar la interpretació i la traducció de qualsevol assentament en la llengua oficial sol·licitada per la persona interessada (art. 17.5). En general, són delimitades clarament aquelles circumstàncies en què cal comptar amb el concurs professional dels mediadors, i aquelles en què la seva participació és innecessària, la qual cosa implica, a la pràctica, determinar un àmbit professional i, indirectament, uns perfils professionals associats. Val a dir que es tracta, en tots els casos, de fixar les pautes (lingüístiques) de relació entre l'Administració i els administrats, o dels particulars entre ells, pel que fa a la validesa de les actuacions, i a propòsit, fonamentalment, de les dues llengües oficials a Catalunya.

La resta d'indicacions explícites que fan referència a la mediació lingüística a la Llei 1/1998 es concentren, significativament, al capítol iv, dedicat a la comunicació i les indústries culturals. Observeu que, en aquest cas, tres àmbits que havíem definit a priori, política lingüística, política d'engegament dels mitjans de comunicació i política de la mediació lingüística, es troben jerarquitzats de manera que cada un representa un nivell superior de concreció respecte a l'anterior. Els continguts directament relacionats amb la mediació lingüística es concentren a l'art. 28 i el 29. L'art. 28.1.a, com ja havíem avançat, fa referència a la traducció d'obres literàries i científiques del català a altres llengües i d'altres llengües al català; l'art. 28.1.c es refereix al doblatge i la subtitulació de pel·lícules d'expressió original no catalana; i l'art 28.3 fa referència a l'establiment de quotes de pantalla per a les versions doblades o subtitulades en català. Per la seva banda, l'art. 29.a reconeix la voluntat d'afavorir i d'estimular la recerca en traducció automàtica, i el 29.b a la traducció de programari al català.

Aquest repertori de mesures relacionades explícitament amb la mediació lingüística no pot ser considerat, però, un bloc aïllat en el conjunt de la llei. A tall d'exemple, podem constatar que l'art. 28 («1. El Govern de la Generalitat ha d'afavorir, estimular i fomentar: [...] la traducció a altres llengües d'obres literàries i científiques en català») és solidari amb la disposició addicional tercera («1. El Govern de la Generalitat ha de vetllar per la projecció de la llengua i la cultura catalanes fora del seu àmbit lingüístic [...]»).

És clar que tot aquest marc legal, com és habitual, pot concretar-se de maneres ben diferents i que el seu desenvolupament admet diverses alternatives d'execució. Una bona part de les referències a la Llei de política lingüística que hem citat a l'apartat anterior, les que corresponen al capítol I, tenen com a conseqüència evitar les eventuals situacions d'indefensió jurídica motivades per l'ús de qualsevol de les dues llengües oficials a Catalunya. Les mesures relacionades amb la mediació lingüística que recull el capítol iv, en canvi, s'adrecen a l'àmbit d'allò que anomenàvem *agençament de les relacions amb l'entorn cultural, traducció, doblatge i subretolació d'altres llengües i a altres llengües* (a la Llei, com hem vist, apareixen incloses al marc de les actuacions sobre els mitjans de comunicació i les indústries culturals). Sense que entrem a valorar-los, volem ara destacar alguns detalls de la concreció de totes aquestes mesures, que ens semblen especialment interessants.

En primer lloc, la *selecció dels productes susceptibles d'importació/exportació* fins ara no sembla haver estat objecte d'un tractament específic (ni abans ni després de la Llei 1/1998), pel que fa a la traducció estricta. Les convocatòries de subvencions de la Institució de les Lletres Catalanes no donen prioritat a cap combinació lingüística determinada, ni tampoc a cap gènere concret. A la pràctica, les llengües més afavorides per les subvencions de la ILC, entre 1977 i 1996, per vehicular les traduccions del català, han estat l'anglès, el francès i l'italià. L'espanyol ha estat de llarg la llengua a la qual s'han fet més traduccions, gairebé sense necessitat d'ajuts (*vid.* Institució de les Lletres Catalanes 1997:9). Només el xinès, d'entre les llengües no europees, sembla tenir alguna mena de presència significativa.

Les combinacions lingüístiques tampoc no semblen ser un factor discriminant, a l'hora d'adjudicar les subvencions per al doblatge i la subretolació, pel que fa al món dels audiovisuals. Tanmateix, el gènere sí que presenta un tractament específic, en aquest cas. La Direcció General de Política Lingüística admet de manera explícita que el públic infantil ha estat el sector prioritzat, i tant pel que fa al cinema com al vídeo en català.⁹

9. Això és el que s'indica a la pàgina web de la mateixa DGPI <<http://cultura.gencat.es/llengcat>>: «*Cinema en català doblat i subtitulat.* [...] Des de l'estrena de la pel·lícula *Hamlet* de Franco Zeffirelli, el desembre de 1991, fins a finals de 1998, s'han doblat o subtitulat més de 120 pel·lícules, moltes de les quals adreçades al públic infantil. La majoria d'aquestes pel·lícules han comptat amb algun tipus de suport del Departament de Cultura, mitjançant subvenció o promoció als mitjans de comunicació»; «*Vídeo en català.* La Direcció General de Política Lingüística promou des de 1991 el doblatge de vídeos en català. [...] El públic in-

Les diverses convocatòries no preveuen mecanismes sistemàtics de control de qualitat per als productes subvencionats (traduccions escrites o audiovisuals). En realitat, no hem pogut detectar indicis d'una hipotètica voluntat de garantir un determinat tractament de la llengua d'arribada, tret de la referència que apareix a l'annex 1 de la Resolució de 14 d'abril de 2000, del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació, a l'autoritat del Termcat pel que fa al lèxic, i la necessitat d'aplicar, segons que s'indica, els «criteris lingüístics vigents en cada llenguatge d'especialitat». Aquesta voluntat de regular els registres (ni que sigui de manera indicativa) no sembla que s'estengui a les varietats lingüístiques. No hem pogut detectar indicis d'una hipotètica voluntat d'afavorir l'adscripció dialectal dels mediadors (i de controlar-ne els productes), tant a propòsit de la traducció, com de la interpretació o del doblatge. Els ajuts a la traducció que ressenyem no especifiquen aquesta mena de circumstàncies. Pel que fa als productes, la presència del dialecte central resulta aclaparadora. La gran concentració demogràfica a l'àrea de Barcelona, i el fet que els tres centres universitaris que ofereixen titulacions específiques estiguin situats al mateix àmbit dialectal, poden justificar aquesta circumstància.

Tampoc no hem pogut detectar l'existència de cap programa d'ajut a la interpretació del català/al català equivalent als programes de suport a la traducció. Cal dir, però, que fins a l'any 1997 la Generalitat de Catalunya disposava d'un equip d'interpretació simultània, que cedia en préstec als organitzadors de conferències, amb el requisit que el català fos una de les llengües a les quals s'interpretés.¹⁰

D'altra banda, no és gens fàcil deduir de les actuacions particulars que hem examinat un programa global de prioritats, més enllà dels casos puntuals que ja han estat assenyalats. Com a exemple, podem constatar que l'esmentada Resolució de 14 d'abril de 2000 del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació, per la qual es convoquen els ajuts a l'edició i la difusió de llibres de text o manuals universitaris en català, prioritza l'edició de llibres en llengua catalana la temàtica dels quals faci re-

fantil ha estat prioritari en el moment d'escollir els títols per doblar.» Vegeu també la Resolució de 19 de gener de 2000, per la qual es convoca concurs públic per a la concessió de subvencions per a iniciatives destinades a augmentar les estrenes comercials de llargmetratges doblats i/o subtítulats en llengua catalana, corresponent a l'any 2000 (DOGC núm. 3067, de 31 de gener de 2000).

10. Així ho recull Marta Xirinachs en un treball publicat ara fa tres anys (XIRINACHS 1997). El mateix article fa referència a una línia de subvenció destinada a les despeses per a la interpretació simultània. No n'hem pogut trobar, però, cap referència per a l'exercici actual (2000).

ferència als estudis de dret, economia i gestió, humanitats, ciències ambientals i ciències de la informació, segons que disposa l'apartat 8.a de l'anex (i aquesta circumstància s'adiu perfectament amb l'art. 28.a de la Llei de política lingüística, que citàvem més amunt). Tanmateix l'àmbit de les ciències de la vida i de la salut, que resta exclòs de les subvencions, ha estat un dels objectes preferents del treball dut a terme pel Termcat l'últim període. Les consultes terminològiques referides a les ciències de la vida van ser el principal tema de consulta d'aquest Centre, l'any 1999, segons que s'indica a la memòria corresponent (Centre de Terminologia Termcat 2000:37-42, 49), de manera que l'exclusió d'aquest àmbit com a objecte de subvencions sembla contradictòria, si no hi hagués cap argument a favor (que, en tot cas, no s'especifica a la convocatòria).

A l'actuació del Termcat, en canvi, sí que és possible detectar-hi les prioritats lingüístiques. En realitat, treballa per sistema amb l'anglès i el francès (combinats amb les dues llengües oficials a Catalunya), afegint-hi ocasionalment l'alemany i l'italià.

No podem deixar de fer esment ací de l'aranès. La Llei 16/1990, de 13 de juliol, que hi dóna la consideració de llengua oficial, atribueix al Síndic i al Conselh Generau la competència en matèria de foment i d'ensenyament de l'aranès. La direcció de la política lingüística a la Val d'Aran correspon a l'Oficina de Foment e Ensenhament der Aranés. L'*Informe de política lingüística* de la DGPL de l'any 1999 (pàg. 106-108) fa referència a la traducció a l'aranès d'ordenances i documents d'àmbit municipal, a partir d'un acord entre l'Ajuntament de Vielha i la DGPL. Pel que fa als audiovisuals, l'*Informe* dóna notícia de la traducció a l'aranès de la primera pel·lícula de dibuixos animats (*Es tres bessoes*), i també «alguns documentals amb la col·laboració del Departament d'Agricultura». L'aranès no és llengua de treball de cap de les tres facultats de Traducció i Interpretació de Catalunya, ni tampoc, com ja hem vist, del Termcat. No ha estat inclòs a cap de les convocatòries de subvencions de la Institució de les Lletres Catalanes (per a la traducció literària) ni del Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (per als manuals universitaris).

Donem un cop d'ull, per acabar aquesta secció (i encara que no hagi de correspondre necessàriament a iniciatives institucionals), a l'estat de la reglamentació de l'activitat professional dels mediadors lingüístics a Catalunya. Val a dir que seria més correcte parlar de la *manca* de reglamentació, ja que l'activitat professional continua essent, en general, prou dispersa i no gaire definida.¹¹ Encara no existeix un Col·legi de Traductors i Intèrprets

11. Així ho detectava fa uns anys S. SALVADOR (1993:130-131), a propòsit de l'establi-

(ni autonòmic ni estatal). Hi ha actualment, però, iniciatives en aquest sentit, com les de TRIAC (Traductors i Intèrprets Associats pro Col·legi). A la pràctica, la professió està organitzada en una constel·lació d'associacions (la mateixa TRIAC; ATIC, Associació de Traductors i Intèrprets de Catalunya; ATIJC, Associació de Traductors i Intèrprets Jurats de Catalunya; la secció de traductors de l'Associació Col·legial d'Escriptors en Llengua Catalana, les estatals APETI, Associació Professional Espanyola de Traductors i Intèrprets i ACE(T), Associació Col·legial d'Escriptors-Secció Traductors). La manca de regulació professional implica, com és habitual, una dura situació de competència, que repercuteix en les condicions laborals del col·lectiu, com assenyalava Morató (1997:83):

«Esta amplia competencia se ve potenciada, además, por el carácter plenamente abierto del acceso a la práctica profesional de la traducción, que no exige ningún currículum formativo específico ni credencial habilitante alguna [fora de la interpretació/traducció jurada]. Esta casi perfecta competencia entre los traductores da a los editores un enorme poder de mercado a la hora de contratarlos.»

L'aparent benefici que aquesta situació de competència (que repercuteix en les tarifes professionals) podria representar per al públic general —i especialment els editors— té la seva contrapartida en la impossibilitat de controlar l'intrusisme, així com en la manca d'estàndards i de garanties de qualitat. Per als professionals, subjectes a unes dures condicions laborals, els inconvenients són encara molt més clars, evidentment.¹²

REALMENT CAL PLANIFICAR LA MEDIACIÓ LINGÜÍSTICA?

Al llarg dels paràgrafs anteriors, hem volgut presentar una aproximació al concepte de *polítiques d'agencament de la mediació lingüística*. Hem començat per intentar destriar els diversos elements relacionats amb aquesta mena d'activitat que podem detectar en uns altres àmbits, susceptibles de caracteritzar polítiques específiques. Encara que ací les haguem considerat

ment del sistema d'habilitació per als traductors i intèrprets jurats, que hauria vingut a posar remei (ni que fos parcialment) a aquesta situació.

12. Hem de fer notar, però, que a uns altres països europeus, com Portugal, o a la mateixa Espanya, la situació no és gaire més satisfactòria. No és el cas, però, d'uns altres estats, com Suècia o els Països Baixos (cf. els treballs de MAGALHÃES 1996 i ACE-TRADUCTORES 1997).

separadament, és clar que allò que hem anomenat «polítiques d'agençament dels mitjans de comunicació», «polítiques de relació amb l'entorn cultural» i «polítiques lingüístiques» poden agrupar-se sota el rètol genèric de *polítiques culturals*, com ja havíem avançat. Tanmateix, i a efectes expositius, ens ha semblat oportú distingir-les. Les actuacions sobre l'agençament dels mitjans de comunicació de masses, i sobre la manera d'establir les relacions amb uns altres grups culturals, ajuden a configurar una determinada percepció d'un col·lectiu humà, i contribueixen, per tant, a modelar una certa identitat col·lectiva. Com que la llengua és, sens dubte, un dels trets que de manera més clara tendeix a fer-la palesa, no ens sembla gens desencertat posar-hi en relació també les polítiques lingüístiques.

Si les considerem separadament, les tres àrees susceptibles d'intervenció que hem seleccionat comparteixen una característica significativa: la importància de prendre en consideració diversos elements relacionats amb l'agençament de la mediació lingüística. Els valors (instrumentals) que hi corresponen no són pas els mateixos en els tres dissenys. Hi ha una coincidència, però, que val la pena subratllar: en tots els casos, la mediació lingüística té la funció de contribuir a fixar fronteres simbòliques. Els mediadors són, en justa correspondència, els vigilants d'aquestes fronteres. La metàfora dels *gatekeepers*, utilitzada per les ciències de la comunicació, pot donar llum sobre aquest punt.

Hem pogut detectar a la Llei de política lingüística de Catalunya una voluntat explícita, amb traducció normativa, d'establir mecanismes de control sobre molts dels aspectes que ací hem presentat. En realitat, hem vist com una part de la Llei és farcida de referències a la mediació.¹³ L'important paper que la Llei hi atorga no sembla haver donat lloc fins ara a cap revisió significativa de l'agençament de la professió (definició, estatus, formació, noves habilitacions). Correlativament, no sembla que hagi estat desenvolupada una (nova) política específica, entesa com un paquet significatiu de mesures programades i *coordinades* entre diversos departaments o serveis.

Nogensmenys, tampoc no seria just parlar d'una descurança de l'Admi-

13. Hem hagut d'obviar ací una altra mena de consideracions interessants: la manera com la discussió entre els partits polítics reflectia, a la gestació de la Llei de política lingüística, les diverses percepcions relatives als aspectes que nosaltres hem identificat amb el rètol d'«agençament de la mediació lingüística». Trobareu una aproximació de caire general a ARGELAGUET (1998). El mateix treball inclou un quadre amb les diferències més significatives que presentaven les diferents redaccions de l'anterior Llei de normalització lingüística (pàg. 18-19). Podeu observar-hi, com a curiositat, que totes elles preveïen un Servei de Traducció, que el text definitiu no va incorporar.

nistració en aquesta matèria. Tot i que no existeixi una unitat administrativa que en coordini les actuacions, Catalunya compta amb un centre de treball terminològic, un registre de persones habilitades (per a la traducció jurada), diversos centres de formació d'interprets i traductors amb rang universitari, una institució que manté programes específics de suport a algunes formes de mediació escrita, a més d'altres convocatòries i ajuts sectorials. En realitat, una bona part de les peces presentades en l'abstracció teòrica que havíem proposat té la seva correspondència en la realitat catalana.

Tanmateix, el funcionament i la pròpia existència dels elements anteriors no sembla que sigui conseqüència de l'aplicació d'un programa específic: l'origen de cada un d'ells respon a circumstàncies particulars i la suma de llurs actuacions no té un abast global (el tractament que reben la traducció literària, la científicotècnica i la interpretació són molt desequilibrats, per exemple). No sembla gens fàcil, en síntesi, detectar els indicis d'una hipotètica voluntat de coordinar les tasques que son dutes a terme per les diferents instàncies. Aquestes i altres constatacions que hem deixat entreveure al llarg d'aquest treball podrien haver justificat una altra mena d'intervencions. Per exemple, crear una comissió coordinadora, ampliar les atribucions d'alguna de les unitats que ja existeix, o organitzar un cos propi de mediadors, regulant amb un catàleg l'activitat professional dins de la mateixa Administració.

Per quin motiu no ha estat així? Sens dubte, les decisions dels gestors públics són conseqüència de molts més factors que els que ací podem escatir. Arribats en aquest punt, però, no podem deixar d'intentar proposar-hi una explicació racional. D'entrada, és clar que no tots els temes (ni tant sols aquells que citen les lleis) poden despertar el mateix grau d'interès en els gestors públics. Joan Subirats (1989:54) sintetitza en aquests sis punts els motius hipotètics que poden fer que una qüestió adquireixi la condició de problema, i accedeixi a l'agenda pública:

- a. Que hagi assolit proporcions de crisi, i no pugi continuar essent ignorada.
- b. Que adquireixi característiques significatives que la diferenciïn d'una altra mena de problema més general.
- c. Que tingui components emotius que atreguin l'atenció dels mitjans de comunicació.
- d. Que adquireixi una importància global, a partir d'unes dimensions més reduïdes de bon començament.
- e. Que estigui relacionada amb els conceptes de «legitimitat» o «poder».

- f. Que assoleixi gran notorietat, per connectar amb les tendències o els valors dominants (la moda).

No sembla pas, en aquest moment, que poguem encabir la situació de la mediació lingüística a Catalunya —ni tampoc al conjunt de l'Estat—¹⁴ en aquesta casuística. En realitat, més enllà d'alguns desajustaments puntuals poc rellevants, l'únic col·lectiu que sembla perjudicat (i encara parcialment) és el dels mateixos mediadors, pel que fa a la desregulació professional, i la inseguretat que comporta. Però també, i com a conseqüència d'això, per la incapacitat d'adoptar estratègies de *lobby* per negociar amb l'Administració un tractament específic (regulació professional, formació, fiscalitat). Aquesta circumstància podria estar a la base del fet que les associacions professionals no haguessin estat incloses entre els col·lectius que van ser objecte de consulta, per part de la Ponència corresponent, a l'hora d'elaborar la nova Llei de política lingüística. Sí que van ser consultats, per exemple, els col·legis de metges, advocats, periodistes i notaris (cfr. Argelaguet 1989:40), però no, òbviament, l'inexistent Col·legi de Traductors i Intèrprets, encara que, com hem pogut apreciar, la tasca d'aquest col·lectiu fonamenta molts dels aspectes que inclou la Llei.

No sembla pas, tampoc, que la feina dels mediadors pugui generar situacions de crisi. Encara més: la desregulació professional i l'intrusisme fan difícil d'imaginar l'ús de mesures de pressió potencialment conflictives, l'exemple més elemental de les qual serien les vagues.

Hi ha alguns factors, generals i particulars per a Catalunya, que tanmateix podrien fer pensar en una modificació substancial de les regles del joc, a mitjà termini. Aquests són alguns dels generals:

1. El fet que, d'ençà de l'any 1992, el mercat estigui rebent la incorporació com a professionals de titulats superiors, que podrien arribar a monopolitzar mercats sectorials, com el de la traducció/interpretació jurada, mitjançant el sistema d'habilitació automàtica. Val a dir que la iniciativa de crear un Col·legi, que es podria concretar relativament aviat, ha partit d'una associació de titulats (*vid.* Pujol 2000).

14. Val la pena prendre en consideració una dada comparativa, que ens demostra com, certament, la manera d'abordar les qüestions relatives a la mediació lingüística pot variar de manera substancial. Dins del mateix àmbit estatal, Catalunya compta amb tres centres universitaris que ofereixen estudis de traducció i interpretació; Galícia i el País Basc només amb un. El conjunt del domini lingüístic català compta amb cinc centres (els tres de Catalunya i dos a la Comunitat Valenciana). Cal recordar que l'establiment del mapa de titulacions, en aquests casos, sí que és responsabilitat de les administracions autonòmiques.

2. Correlativament, pel que fa al món acadèmic, l'existència d'una titulació específica ha implicat que es constitueixi una nova àrea de coneixement (*traducció i interpretació*), que es creïn noves facultats i nous departaments universitaris, i també, per tant, que es dotin noves càtedres i noves places de professors d'universitat. Els centres i els departaments universitaris de traducció i interpretació de tot l'Estat ja estan organitzats en un grup de treball, la Conferència de Centres i Departaments Universitaris de Traducció i d'Interpretació de l'Estat espanyol, que va ser l'interlocutor de l'OIL per negociar l'habilitació automàtica de traductors/intèrprets jurats per als llicenciats (i que actua, doncs —de manera més o menys eficaç—, com un grup d'interès).¹⁵
3. El procés d'integració europea i, en general, l'ampliació de les xarxes econòmiques (i polítiques), l'aplicació de les noves tecnologies a l'àmbit de les telecomunicacions i els mitjans de comunicació de masses, estan donant lloc a un important creixement de la demanda de treballadors de l'àmbit lingüístic (com indiquen els informes de la Federació Internacional de Traductors (FIT) i l'Associació Internacional d'Intèrprets de Conferència (AIIC). És desitjable, doncs, una més gran professionalització del col·lectiu a mitjà termini.

Entre els factors particulars, ens sembla que val la pena assenyalar els següents:

4. La progressiva especialització de la política lingüística a Catalunya. La nova Llei avança, en realitat, sobre els fonaments que suporta la primera. En aquest punt hauria variat la *definició* del problema (*vid.* Argelaguet 1993): ja no sembla que es tracti tant d'assegurar els drets lingüístics individuals, i de generalitzar el coneixement de les dues llengües oficials, com d'afavorir una extensió de l'ús efectiu i —això ens interessa especialment— de començar a constituir una alternativa a la llengua oficial a tot l'Estat, com a vehicle per importar productes culturals, alhora que s'afavoreix la transmissió dels productes propis a diferents àmbits lin-

15. Cada universitat (pública o privada) pot nomenar dos representants a la Conferència, la labor de la qual és coordinada per un president, un secretari i tres vocals, que constitueixen la Comissió Permanent (els càrrecs són per un any). Tots els centres i departaments de traducció de l'Estat disposen de còpies del Reglament i la documentació generada per la Conferència. A KELLY (2000) podreu trobar diverses referències al seu paper en àmbits diversos.

güístics i culturals. És especialment significativa la voluntat d'interactuar amb llengües diferents del castellà que traspua la redacció de la Llei. I el paper dels mediadors n'ha de sortir necessàriament reforçat.

5. Tanmateix, aquest reforçament no pot implicar l'aparició d'un espai laboral gaire important (pel que fa al volum de persones ocupades), si tenim en compte les limitacions demogràfiques del mercat de productes en llengua catalana. La lluita per aquest espai entre titulats i no titulats quedaria definitivament descompensada en favor dels primers si es constituïa un col·legi professional i, com és previsible, es reglamentava la professió i es definia i perseguia l'intrusisme d'acord amb els criteris fixats pels titulats.

CONCLUSIONS

A l'apartat anterior insistíem en la pregunta que és al títol d'aquest treball: cal planificar la mediació lingüística (a Catalunya)? Les dades que acabem de presentar no sembla que indiquin un perill imminent que la qüestió assolixi un nivell crític, ni sembla tampoc que tingui associats components emotius, si més no pel que fa al conjunt de la població. És també molt difícil que algú pugui relacionar la mediació lingüística amb aspectes relatius a la legitimitat o el poder.

Sí que hi ha indicis, de tota manera, per pensar que el paper de la mediació està prenent una dimensió nova, i particular (ni que sigui d'una manera indirecta i no premeditada), en els dissenys globals de la política lingüística a Catalunya. Cal considerar també l'aparició d'una nova classe professional, que compta amb una qualificació universitària de nivell superior i que reclama com a propi un segment del mercat dels serveis lingüístics, i també la d'un sector que l'està socialitzant acadèmicament i que està bastint un nou àmbit d'investigació.

No podem deixar de banda, a més, la possibilitat que l'agençament de la mediació lingüística pugui assolir en qualsevol moment unes dimensions de notícia —i, potser, de problema—, per motius aparentment trivials, però d'un alt valor simbòlic. Per exemple, a causa del monopoli de determinades varietats del català als programes de formació; per la (manca de) fixació de mecanismes de control sistemàtic de la qualitat dels productes que compten amb ajuts institucionals; pel fet que aquests es concentressin en un gènere determinat; perquè afavorissin determinades combinacions lingüístiques; o per l'absència de l'aranès a totes les facultats.

tats de traducció. Val a dir que cap d'aquests arguments no ha estat percebut fins ara com a problema (potser perquè són relativament fàcils de justificar), i res no indica que aquesta tendència hagi de canviar de manera imminent. Ja hem insistit, però, en el fet que la definició d'allò que és problemàtic no necessàriament és el resultat d'aplicar criteris objectius, consensuats o de fàcil quantificació.

Segons tots els indicis, la mediació lingüística a Catalunya continuarà essent, a curt termini, una àrea de «planificació no planificada», percebuda més aviat com una constel·lació d'instruments auxiliars, sense una entitat pròpia que la faci mereixedora d'una programació global que respongui a una política específica. No sembla probable, doncs, que accedeixi a l'agenda pública com a problema, ara com ara, tot i que es comencin a albirar alguns indicis que fan pensar que aviat podria tenir un grau d'importància molt diferent. És clar que sempre podem pensar si no valdria la pena anticipar-se a això.

BIBLIOGRAFIA

- ACE-TRADUCTORES. 1997. *Libro Blanco de la traducción en España*. Madrid: Asociación Colegial de Escritores-Sección Traductores.
- ARGELAGUET, J. 1993. «La definició del problema de la llengua a Catalunya durant l'elaboració del marc normatiu de la política lingüística de la Generalitat». *Treballs de Sociolingüística Catalana* 11:79-87.
- 1998. *El procés d'elaboració de la Llei de política lingüística*. Barcelona: Mediterrània.
- BALDAUF, R. B. 1994. «Unplanned» Language Policy and Planning». *Annual Review of Applied Linguistics* 14:82-89.
- BALLART, X. 1992. *Cómo evaluar programas y servicios públicos*. Madrid: MAP.
- CAMPILLO, M. 1999. *La Institució de les Lletres Catalanes. La primera Institució de les Lletres Catalanes: situació i sentit d'un compromís amb la cultura*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, Institució de les Lletres Catalanes.
- CENTRE DE TERMINOLOGIA TERMCAT 2000. *Memòria 1999*. Barcelona: TERMCAT, Centre de Terminologia.
- COBARRUBIAS, J. 1988. «Normalización y planificación lingüística en el País Vasco». *Euskara Biltzarra. Congreso de la Lengua Vasca* II. Atala/Àrea II. Hizkuntza eta Gizartea. Lengua y Sociedad. II. Alea/Tomo II. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen-Zerbitzu Nagusia. Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco, 145-172.

- COOPER, R. L. 1989. *Language Planning and Social Change*. Cambridge: Cambridge University Press.
- DANAN, M. 1991. «Dubbing as an expression of nationalism». *Meta* xxxvi(4): 606-614.
- GENTZLER, E. (1993) *Contemporary Translation Theories*. London & New York: Routledge.
- HOLMES, J. (1972) «The Name and Nature of Translation Studies». A: (1988) *Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies*. Amsterdam: Rodopi, 66-80.
- INSTITUCIÓ DE LES LLETRES CATALANES. 1997. *Catalan Language Literature: Translation, the last 20 years (1977-1996)*. *Literatura en llengua catalana: traduccions, els darrers 20 anys (1977-1996)*. Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Institució de les Lletres Catalanes.
- KELLY, D. (ed.) 2000. *La traducción y la interpretación en España hoy: perspectivas profesionales*. Granada: Comares.
- KILBORN, R. 1993. «“Speak my language”: current attitudes to television subtitling and dubbing». *Media, Culture and Society* 15:641-660.
- MAGALHÃES, F. 1996. *Da tradução profissional em Portugal*. (*Estudo Sociológico*). Lisboa: Colibri.
- PUJOL, M. 2000. «Hacia un colegio profesional», a D. KELLY ed. (2000), 225-231.
- RODRÍGUEZ MORATÓ, A. 1997. *La problemática profesional de los escritores y traductores. Una visión sociológica*. Barcelona: Associació Col·legial d'Escriptors de Catalunya.
- RUBIN, J. 1971. «Evaluation and Language Planning», a J. RUBIN i B. JERNUDD. *Can Language Be Planned? Sociolinguistics Theory and Practice for Developing Nations*. Honolulu: East-West Center. University Press of Hawaii.
- SALVADOR, S. 1993. «L'establiment dels certificats de traducció i interpretació jurades d'altres llengües al català: un projecte en execució». *Revista de Llengua i Dret* 20:117-131.
- SCHÄFFNER, C. (ed.) 1999. *Translation and Norms*. Clevedon: Multilingual Matters.
- SUBIRATS, J. 1989. *Análisis de políticas públicas y eficacia de la Administración*. Madrid: MAP.
- TELEVISIÓ DE CATALUNYA. COMISSIÓ DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. 1993. *Orientacions lingüístiques per al doblatge*. Barcelona: Televisió de Catalunya.
- TELEVISIÓ DE CATALUNYA. COMISSIÓ DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. 1995. *El català a TV3. Llibre d'Estil*. Barcelona: Edicions 62.

- TELEVISIÓ DE CATALUNYA. COMISSIÓ DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA. 1997. *Criteris lingüístics sobre traducció i doblatge*. Barcelona: Edicions 62.
- VENUTI, L. 1995. *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. Londres i Nova York: Routledge.
- XIRINACHS, M. 1997. «La traducción como instrumento de normalización lingüística». *Senez* 19:25-40.

—abstract / resumen—

IS IT NECESSARY TO PLAN LANGUAGE
MEDIATION? THE CATALAN EXAMPLE

Óscar DIAZ FOUCES

The concept of language mediation refers to all activities involving translation, proofreading and text correction, interpretation and dubbing. It is an extremely broad area, one whose boundaries are difficult to define with precision. This is so because, generally speaking, there is no administrative body to oversee these fields. Nor is there a clear set of regulations defining the areas of competence of personnel working in these fields. There is no regulatory authority in this area and, consequently, there are people who exercise these professions without being licensed to do so. In Catalonia, three universities offer degree programs in translation and interpretation. Nevertheless, the translation market is a very open one, and one does not need a degree to work as a translator.

Language mediators participate in cultural policies (mass media, relations with the cultural milieu, language policy) by acting as a bridge among different cultures and languages. They also work in their own cultural environment to

¿ES PRECISO PLANIFICAR LA MEDIACIÓN
LINGÜÍSTICA?

EL EJEMPLO DE CATALUÑA

Óscar DIAZ FOUCES

El concepto de mediación lingüística se refiere a todas las actividades de traducción, corrección, interpretación y doblaje. Se trata de un campo muy amplio y de difícil acotación, porque normalmente no existe ninguna entidad administrativa que se ocupe de ellas. Por lo que respecta al personal que se dedica a estos trabajos, tampoco existe una regulación clara que defina competencias ni que controle estas actividades laborales, y, por lo tanto, el intrusismo laboral es una realidad. En Cataluña, tres universidades ofrecen titulaciones en traducción e interpretación; sin embargo, el mercado de la traducción es muy libre y no es necesario ser titulado para ejercer de traductor.

Los mediadores lingüísticos participan en las políticas culturales (medios de comunicación, política de relación con el entorno cultural, política lingüística) realizando una función de puente entre diferentes culturas y lenguas, y también en el ámbito cultural propio en la creación de un modelo de lengua. En

create a language model. In the case of Catalonia, institutions such as *TERMCAT* (the terminological center), the *Institut d'Estudis Catalans* (the language academy), or the *Institució de les Lletres Catalanes* (for the promotion of Catalan culture and language) are examples of how language mediation plays a role in language policy.

There is a need to regulate and define the jurisdiction of language mediators. Perhaps this will be achieved as the professionals with degrees get organized and demand a recognition of their role.

el caso de Cataluña, instituciones como el *TERMCAT* (centro terminológico), el *Instituto de Estudios Catalanes* (academia de lengua) o la *Institución de las Letras Catalanas* (promoción de la cultura y de la lengua catalanas) son ejemplos de la política lingüística en la que participa la mediación lingüística.

Es necesaria una regulación y la definición de un espacio propio de los mediadores lingüísticos. Posiblemente se conseguirá a medida que los profesionales titulados se vayan organizando y reclamando el reconocimiento de su papel.